Żaneta Ratajczak

e-mail: 182219@student.ue.wroc.pl

ORCID: 0009-0009-1073-7675

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Zastosowanie metody wzorca rozwoju do badania wysokości wybranych dofinansowań ze środków PFRON w województwach Polski

DOI: 10.15611/2024.76.5.04

JEL: C38, I14, J14

© 2024 Żaneta Ratajczak

Praca opublikowana na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0). Skrócona treść licencji na https://creativecommons.org/licenses/bysa/4.0/deed.pl

Cytuj jako: Ratajczak, Ż. (2024). Zastosowanie metody wzorca rozwoju do badania wysokości wybranych dofinansowań ze środków PFRON w województwach Polski. W: A. Stanimir (red.), *Współczesne problemy społeczno-ekonomiczne w ujęciu analitycznym* (s. 57-68). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

Streszczenie: Tematem niniejszego artykułu jest sytuacja osób z niepełnosprawnością w Polsce w 2021 roku, ze szczególnym uwzględnieniem ich aktywizacji zawodowej. W artykule opisano definicję osoby z niepełnosprawnością oraz rehabilitacji, zwracając uwagę na pojęcie aktywizacji zawodowej. Wyjaśniono, czym jest Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych [PFRON] i przedstawiono, jaki jest jego wpływ na zatrudnienie osób z niepełnosprawnością na przestrzeni lat. Celem badania było stworzenie rankingu województw pod względem wsparcia aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością. By to osiągnąć, wykorzystano metodę wzorca rozwoju, uwzględniając zmienne związane z dofinansowaniami do aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością. Przeprowadzone badanie wykazało, że w większości województw Polski wsparcie aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością jest na zadowalającym poziomie.

Słowa kluczowe: osoba z niepełnosprawnością, aktywizacja zawodowa, PFRON, metoda wzorca rozwoju

1. Wstęp

W niniejszym artykule podjęto tematykę osób z niepełnosprawnością. Jest to temat aktualny, a nadal często pomijany. W dostępnych źródłach jest mało danych, które są niezbędne do przeprowadzenia ciekawych i przydatnych analiz statystycznych w tej tematyce. Okazało się, że instytucje nigdy nie zbierały istotnych i szczegółowych informacji dotyczących osób z niepełnosprawnością.

Przez wzgląd na rosnącą liczbę osób z niepełnosprawnością należy przeprowadzać jak najwięcej analiz w tej dziedzinie, aby poznać specyfikę życia tej grupy społecznej. Głównym celem badania, którego wyniki zaprezentowano w artykule, było

zbadanie, czy województwa Polski różnią się między sobą pod kątem aktywizacji zawodowej, z uwzględnieniem wysokości wybranych dofinansowań.

W artykule opisano definicję osoby z niepełnosprawnością, biorąc pod uwagę różne aspekty tego pojęcia. Przybliżono również pojęcie rehabilitacji, zwracając szczególną uwagę na jej nieodłączny element – aktywizację zawodową. Co więcej, przedstawiono, czym jest i czym się zajmuje Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) oraz zaprezentowano efekty jego działania dotyczące sytuacji zawodowej osób z niepełnosprawnością.

Dofinansowania ze środków PFRON wspierają osoby z niepełnosprawnością w wielu obszarach, jednak szczególna uwaga poświęcana jest aktywizacji zawodowej. Poniższa analiza powstała po to, aby zbadać sytuację w Polsce pod kątem wybranych dofinansowań wspierających aktywizację zawodową i uzyskać odpowiedzi na zadane pytania badawcze:

- Czy istnieją województwa, w których struktura wysokości analizowanych dofinansowań dotyczących aktywizacji zawodowej jest większa od pozostałych?
- Czy są województwa, gdzie w niskim stopniu wspiera się aktywizację zawodową zamieszkujących je osób z niepełnosprawnością?

W celu uzyskania odpowiedzi na pytania badawcze został zaprezentowany ranking oraz grupowanie państw uzyskane na podstawie wyników metody wzorca rozwoju.

2. Przegląd literatury

Bardzo trudne okazuje się znalezienie definicji niepełnosprawności. Piocha i Nadolna (2009) twierdzą, że nie jest możliwe uniwersalne opisanie każdej jednostki z dysfunkcjami organizmu. Jest to spowodowane popularnością tego terminu w różnych dziedzinach nauki – każda z nich ustanawia indywidualną definicję, która najlepiej opisuje to, na czym najbardziej chcą się skupić (Paluszkiewicz, 2015). Szczególnie precyzyjne są definicje odnoszące się do poszczególnych kategorii. Różnicują jednostki na podstawie zaawansowania dysfunkcji i aspektów społeczno-demograficznych (Piocha i Nadolna, 2009). Najbardziej znana w Polsce prawna definicja niepełnosprawności mówi, że jest to stan, w którym osoba – czasowo lub na stałe – nie może – całościowo lub częściowo – wykonywać czynności dnia codziennego i wypełniać ról społecznych ze względu na ograniczenia związane z funkcjonowaniem organizmu (Paluszkiewicz, 2015).

Zwiększenie się liczby osób z niepełnosprawnością wydaje się nieuniknione w przyszłości i jest możliwe do zaobserwowania na przestrzeni lat. Bardzo ważne jest, aby zapewnić im poczucie bezpieczeństwa i odpowiednie warunki do poprawy jakości ich życia. Z tym procesem bezpośrednio związane jest pojęcie rehabilitacji (Marszałek, 2009). Definicja tego terminu wywodzi się z języka łacińskiego. Jest to połączenie słowa *habilitas*, które w dokładnym tłumaczeniu znaczy „zręczność", z prefiksem re, który oznacza powrót do czegoś, co w przeszłości zostało stracone

(Zając, 2021, s. 145). Ostrowska (2009) twierdzi, że rehabilitacja oznacza ogół czynności, które prowadzą do maksymalnego odzyskania sprawności w ramach możliwości, jakie dana jednostka posiada. Oznacza to, że nie zawsze osoba z niepełnosprawnością jest w stanie powrócić do stanu sprzed nabycia niepełnosprawności, ale może dążyć do maksymalnej samodzielności w zakresie granic, jakie wyznacza choroba lub uszkodzenie.

Nieodłącznym elementem rehabilitacji jest aktywizacja zawodowa. Jest ona niezbędna, gdyż znalezienie odpowiedniej pracy sprawia osobom z niepełnosprawnością bardzo dużo trudności. Aktywizacja zawodowa dotyczy takich etapów, jak (Barczyński, 2013; Kryńska, 2013):

- wybór zawodu – ustalenie mocnych i słabych stron, zdolności i predyspozycji, następnie doradztwo w zakresie szkoleń i wyboru kierunku zawodowego;
- przygotowanie do pracy – pomoc w uzyskaniu dostępu do odpowiedniego miejsca mającego w ofercie wybrane kursy, dobranie odpowiednich metod szkolenia do osoby niepełnosprawnej oraz wsparcie w całym procesie;
- zatrudnienie – odnalezienie pracodawcy, który wyraża chęć zatrudnienia osoby niepełnosprawnej, posiada odpowiednie stanowisko; pomoc w dostosowaniu miejsca pracy, etatu do możliwości jednostki oraz doborze obowiązków;
- adaptacja – wsparcie w początkowym okresie w nowej pracy, zaznajomienie ze współpracownikami i całym środowiskiem w danej firmie, przedstawienie obowiązków, w razie potrzeby umożliwienie wzięcia udziału w dodatkowych szkoleniach oraz monitorowanie całego procesu.

W Polsce aktywizacją zawodową zajmuje się głównie Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON). Jest to fundusz celowy, który powstał na mocy ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (Dz.U. 1997 nr 123 poz. 776). Jego nadrzędną misją jest pomoc w życiu społecznym i zawodowym osobom mającym dowolne orzeczenia o stopniu niepełnosprawności. Dąży do usuwania barier towarzyszących osobom z niepełnosprawnością w życiu codziennym. Fundusz zajmuje się rozdysponowywaniem środków na rehabilitację (Bartniczak, 2012; Giermanowska i Racław, 2014; Niepełnosprawni.pl, 2015; PFRON, b.d.; WatchDogPfron, b.d.). O dofinansowania z PFRON mogą się ubiegać zarówno pracodawcy i osoby indywidualne, jak i organizacje pozarządowe oraz fundacje. Dofinansowania mają pomóc w zapewnieniu wsparcia w różnych formach aktywizacji zawodowej i społecznej oraz w zakresie rehabilitacji. Pracodawcy mogą się ubiegać między innymi o dofinansowanie do wynagrodzeń i zwrot kosztów dostosowywania stanowiska pracy. Osoby indywidualne mogą między innymi brać udział w szkoleniach, stażach, korzystać z dofinansowań do likwidacji barier architektonicznych, zakupu sprzętu – zarówno rehabilitacyjnego, jak i takiego, który jest niezbędny do prawidłowego funkcjonowania. Mogą również skorzystać ze wsparcia na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej lub rolniczej. Możliwe jest uzyskanie zwrotu kosztów składek na ubezpieczenia społeczne przez rolników i przedsiębiorców (Rogowska, 2021).

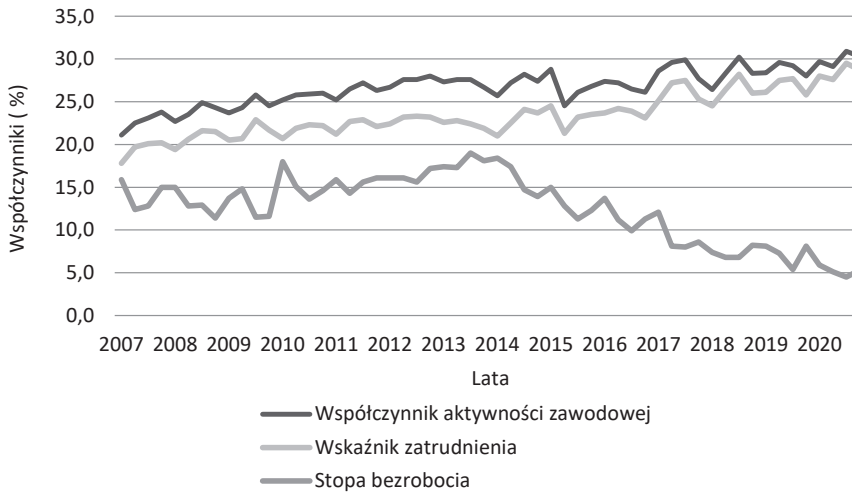

Rys. 1. Wykres radarowy miar rozwoju dla województw Polski

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych (2022).

Na rysunku 1 zostały zaprezentowane dane dotyczące współczynnika aktywności zawodowej, wskaźnika zatrudnienia oraz stopy bezrobocia obserwowane w Polsce w latach 2007-2020 (dane kwartalne). Widoczne jest, że występuje nieznaczny wzrost współczynnika aktywności zawodowej oraz wskaźnika zatrudnienia, jednak wskaźniki te nadal są niewielkie, pomimo iż PFRON szczególną uwagę poświęca aktywizacji zawodowej. Można również zauważyć, że oba te wskaźniki rosną i spadają proporcjonalnie, co świadczy o ścisłym związku między nimi. Liczba osób z niepełnosprawnością w wieku produkcyjnym, które są zatrudnione, zależy od liczby osób niepełnosprawnych aktywnych zawodowo. Możliwe jest stwierdzenie, że w latach 2007-2015 liczba osób aktywnych zawodowo, które nie pracowały, była stała. Liczba tych osób w ciągu kolejnych kilku lat malała, a wskaźnik zatrudnienia przyjmował wartości coraz bliższe współczynnikowi aktywności zawodowej, co jest pożądaną zmianą. Potwierdza to zauważalny znaczny spadek stopy bezrobocia od 2014 roku. Na tej podstawie możliwe jest stwierdzenie, że sytuacja osób z niepełnosprawnością na rynku pracy znacząco się poprawiła od 2007 roku. Zmiany tych wskaźników świadczą o tym, że działania tego funduszu przynoszą pozytywne efekty.

3. Dane i metody analizy

Niniejsza analiza została przeprowadzona na podstawie wybranych dofinansowań, które wspomagały aktywizację zawodową osób z niepełnosprawnością w 2021 roku w poszczególnych województwach Polski. W badaniu zostały użyte następujące zmienne (PFRON, 2022):

- x_1 – dofinansowanie kosztów działania zakładów aktywizacji zawodowej w 2021 roku – w przeliczeniu na jeden zakład aktywizacji zawodowej;
- x_2 – zwrot kosztów dostosowania i wyposażenia stanowiska pracy dla osoby z niepełnosprawnością w 2021 roku – w przeliczeniu na jedno dostosowane i wyposażone stanowisko;
- x_3 – jednorazowa pomoc finansowa na podjęcie działalności przez osoby z niepełnosprawnością w 2021 roku – w przeliczeniu na jednego beneficjenta korzystającego z dofinansowania;
- x_4 – wydatki na realizację w 2021 roku pilotażowego programu Rehabilitacja 25 plus – w przeliczeniu na jednego beneficjenta korzystającego z programu;
- x_5 – zwrot wydatków na instrumenty finansowe i usługi na rynku pracy w 2021 roku – w przeliczeniu na jedną osobę z niepełnosprawnością, która otrzymała dofinansowanie;
- x_6 – wydatki na realizację zadania Dofinansowanie kosztów szkolenia, o których mowa w art. 18 ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się w 2021 roku na jednego beneficjenta korzystającego z dofinansowania.

W tabeli 1 zaprezentowano wartości zmiennych w województwach Polski użyte w przeprowadzonych analizach.

Tabela 1. Wartości zmiennych

Województwo	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6
Dolnośląskie	2 903 083,63	46 924,00	41 571,15	26 500,00	8 149,63	970,90
Kujawsko-pomorskie	2 788 060,22	59 281,81	48 020,85	19 401,25	9 335,61	845,01
Lubelskie	2 879 693,88	47 155,72	39 619,63	22 796,56	8 864,32	638,59
Lubuskie	1 489 870,50	33 851,71	26 673,86	16 417,65	8 986,00	664,15
Łódzkie	2 271 808,00	59 040,08	45 960,42	26 957,45	3 683,73	860,76
Małopolskie	2 524 362,55	41 898,60	46 415,22	29 868,42	6 352,04	790,49
Mazowieckie	2 304 283,89	66 125,00	50 943,46	24 183,28	7 470,23	1 065,08
Opolskie	1 974 615,80	72 065,00	34 862,00	29 633,33	9 454,38	933,60
Podkarpackie	4 315 123,31	44 547,41	40 587,72	23 396,98	8 043,93	414,26
Podlaskie	2 527 943,80	74 428,38	52 309,53	28 021,07	6 746,57	665,64
Pomorskie	5 648 467,00	48 148,77	38 109,83	27 500,00	7 000,29	862,10
Śląskie	3 298 985,21	51 391,03	42 953,68	23 857,28	7 302,17	869,53
Świętokrzyskie	2 399 263,67	48 486,69	45 178,45	25 781,43	7 335,38	636,32
Warmińsko-mazurskie	2 131 869,11	55 450,27	48 619,05	29 999,99	7 486,59	953,79
Wielkopolskie	3 679 338,89	48 897,31	34 664,92	26 821,38	6 258,10	705,29
Zachodniopomorskie	5 375 781,33	50 881,93	55 074,00	26 965,85	5 329,98	944,40

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (2022, s. 10, 14, 22, 26, 27-29).

Metoda wzorca rozwoju jest jedną z metod wielowymiarowej analizy porównawczej. Celem tej metody jest stworzenie rankingu, w którym można odczytać obiekty najlepsze bądź najgorsze pod względem analizowanych cech. Polega to na „określeniu odległości taksonomicznej od wzorca, którym jest (najczęściej sztuczna) jednostka posiadająca najkorzystniejsze wartości dla każdej z cech" (Namyślak, 2015, s. 43). Wszystkie zmienne powinny mieć charakter stymulant lub destymulant, a ponadto zaleca się, aby były one znormalizowane. W prowadzonej analizie zmienne zestandaryzowano. Sposoby normalizacji zmiennych są opisane przez Walesiaka (2014). Dla każdego obiektu w wyniku obliczeń otrzymuje się unormowane miary rozwoju (najczęściej z przedziału [0,1]), na których podstawie tworzony jest ranking. Im wyższe wartości miary rozwoju, tym lepsza jest pozycja danego obiektu pod kątem badanego zjawiska (Namyślak, 2015; Stec, 2008). Procedura metody wzorca rozwoju jest szczegółowo opisana przez Kowalewskiego (2006). Otrzymane miary rozwoju sklasyfikowano, tworząc cztery grupy na podstawie średniej i odchylenia standardowego wyznaczonych z miar rozwoju dla województw (Namyślak, 2015).

4. Wyniki porządkowania liniowego

Na rysunkach 2 i 3 przedstawiono wykresy pudełkowe zmiennych, dla których występowały obserwacje odstające. Dla pozostałych zmiennych nie zaobserwowano obserwacji odstających.

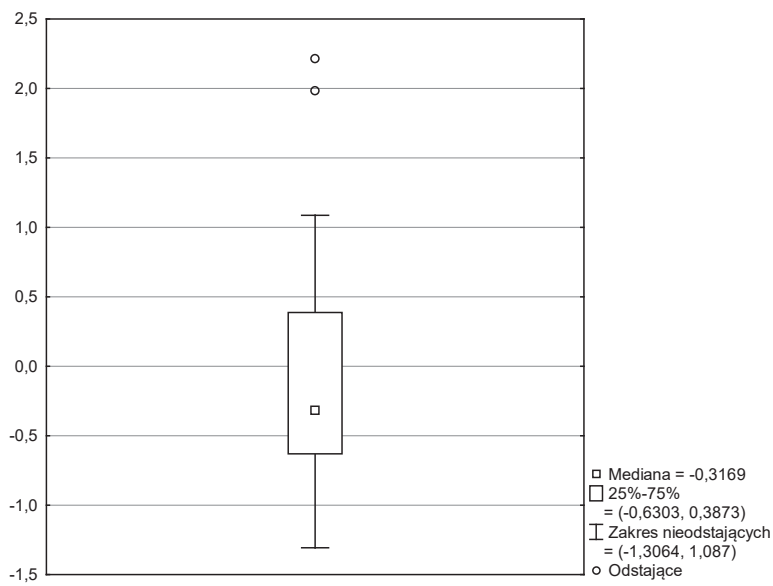

Rys. 2. Wykres pudełkowy dla zmiennej x_1

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem programu Excel.

Na rysunku 2 zaprezentowano wykres pudełkowy dla zmiennej x_1 – dofinansowanie kosztów działania zakładów aktywizacji zawodowej w 2021 roku w przeliczeniu na jeden zakład aktywizacji zawodowej. Na jego podstawie można stwierdzić, że dla analizowanej zmiennej występują dwie obserwacje odstające, które znajdują się powyżej górnego wąsa, i są to województwa zachodniopomorskie i pomorskie.

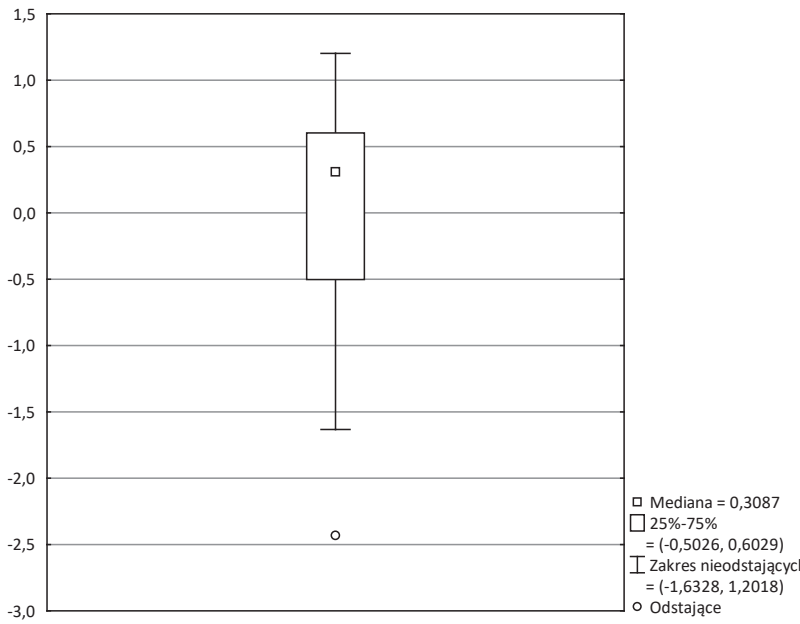

Rys. 3. Wykres pudełkowy dla zmiennej x_4

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem programu Excel.

Na rysunku 3 został zaprezentowany wykres pudełkowy dla zmiennej x_4 – wydatki na realizację pilotażowego programu Rehabilitacja 25 plus w 2021 roku na jednego beneficjenta korzystającego z programu. Na jego podstawie można stwierdzić, że dla analizowanej zmiennej występuje jedna obserwacja odstająca, która znajduje się poniżej dolnego wąsa, i jest to wartość odnotowana w województwie lubuskim.

Tak jak wspomniano wcześniej, do przeprowadzenia wielowymiarowej analizy porównawczej wykorzystano metodę wzorca rozwoju. Zostały w niej użyte następujące zmienne: x_1, x_2, x_3, x_4, x_5, x_6. Wszystkie zmienne są stymulantami, nie było zatem konieczności ujednolicania charakteru zmiennych. Zmienne zostały zestandaryzowane. Miary rozwoju oraz ranking województw zaprezentowano w tab. 2.

Tabela 2. Ranking i miary rozwoju wyliczone na podstawie metody wzorca rozwoju

Województwo	Miary rozwoju	Ranking
Mazowieckie	0,844	1
Zachodniopomorskie	0,841	2
Warmińsko-mazurskie	0,823	3
Pomorskie	0,814	4
Podlaskie	0,806	5
Dolnośląskie	0,796	6
Śląskie	0,795	7
Opolskie	0,787	8
Kujawsko-pomorskie	0,779	9
Małopolskie	0,711	10
Świętokrzyskie	0,704	11
Wielkopolskie	0,694	12
Lubelskie	0,684	13
Łódzkie	0,662	14
Podkarpackie	0,622	15
Lubuskie	0,282	16

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem programu Excel.

Tabela 2 przedstawia ranking stworzony na podstawie miar rozwoju policzonej na podstawie metody wzorca rozwoju. Na podstawie stworzonego rankingu można stwierdzić, że najlepszym województwem pod względem wysokości wybranych dofinansowań ze środków PFRON jest województwo mazowieckie. Można wysunąć wniosek, że w tym województwie PFRON aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych poświęca szczególną uwagę. Na ostatnim miejscu przedstawionego rankingu znajduje się województwo lubuskie – w tym województwie dofinansowania ze środków PFRON są najniższe na tle innych województw Polski. Województwo lubuskie jest obserwacją odstającą dla zmiennej x_4, dodatkowo dla zmiennych x_1, x_2, x_3 wartości minimalne również dotyczą tego województwa. Województwa zachodniopomorskie i pomorskie są obserwacjami odstającymi dla zmiennej x_1, obserwacje te znajdują się powyżej górnego wąsa na wykresie pudełkowym na rys. 2, co wpływa na ich wysoką pozycję w rankingu. Z tabeli 2 można również odczytać, że miary rozwoju dla większości województw oscylowały wokół wartości 0,8, co świadczy o tym, że wielkości analizowanych dofinansowań są podobne w większości z nich.

Rysunek 4, na którym zaprezentowano wykres radarowy przedstawiający miary rozwoju, potwierdza wnioski płynące z rankingu w tab. 2. Widać, że województwa kujawsko-pomorskie, mazowieckie, opolskie, podlaskie, pomorskie, śląskie, warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie i dolnośląskie są podobne pod względem

wysokości analizowanych dofinansowań ze środków PFRON w 2021 roku. Na tle wszystkich województw najgorzej plasuje się województwo lubuskie – na rys. 4 widać, że różnica wyliczonej miary rozwoju między nim a innymi województwami jest znacząca.

Rys. 4. Wykres radarowy miar rozwoju dla województw Polski

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem programu Excel.

Tabela 3. Klasyfikacja wyników porządkowania

Klasa	Zaklasyfikowane województwa
I	brak
II	mazowieckie, zachodniopomorskie, warmińsko-mazurskie, pomorskie, podlaskie, dolnośląskie, śląskie, opolskie, kujawsko-pomorskie
III	małopolskie, świętokrzyskie, wielkopolskie, lubelskie, łódzkie, podkarpackie
IV	lubuskie

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem programu Excel.

W tabeli 3 przedstawiono klasyfikacje wyników porządkowania, gdzie klasa I oznacza najlepszą pod względem analizowanych zmiennych, a IV najgorszą. Można z niej odczytać, że nie ma żadnego województwa, które zostało zakwalifikowane do klasy I, tj. osiągającego wartości wyższe niż średnia miar rozwoju plus odchylenie standardowe miar rozwoju. Nawet miara rozwoju województwa mazowieckiego, które w rankingu zajmuje pierwszą pozycję, nie była na tyle duża, aby móc je zakla-

syfikować do najlepszej klasy. Zdecydowana większość, bo aż dziewięć województw zostało zaklasyfikowanych do klasy II – w tych województwach wielkości wybranych do analizy dofinansowań są zadowalające. Do ostatniej, najgorszej klasy zostało zaklasyfikowane jedno województwo – lubuskie, czyli to, które w rankingu zajmowało ostatnią pozycję.

Rys. 5. Wykres radarowy miar rozwoju dla województw Polski

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem programu Excel.

Na rysunku 5 przedstawiono klasyfikację wyników porządkowania analizowanych zmiennych na mapie Polski. Można na niej zauważyć grupowanie się poszczególnych województw należących do tych samych klas. Widać, że do klasy drugiej w całości należy północna, północno-wschodnia i południowo-zachodnia część Polski oraz województwa mazowieckie i kujawsko-pomorskie. Do klasy trzeciej należy południowo-wschodnia część oraz województwa łódzkie i wielkopolskie znajdujące się w centralnej części kraju. Do najgorszej klasy pod względem analizowanych dofinansowań należy znajdujące się w zachodniej części Polski województwo lubuskie.

5. Zakończenie

Celem badania było sprawdzenie zróżnicowania wysokości wybranych dofinansowań w województwach. Cel ten w pełni zrealizowano, dodatkowo przybliżając zagadnienie niepełnosprawności oraz rehabilitacji, ze zwróceniem uwagi na pojęcie

aktywizacji zawodowej. Rozpoznano różnice w kwestiach wsparcia osób z niepełnosprawnością w województwach Polski. Pod względem analizowanych zmiennych województwa, które najbardziej wspierają aktywizację zawodową, to m.in. mazowieckie, zachodniopomorskie i warmińsko-mazurskie, a te, które najmniej, to m.in. podkarpackie, łódzkie i lubuskie.

Zaprezentowana analiza nie wyczerpuje tematu aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością i badania w tym zakresie powinny być kontynuowane. Ciekawą propozycją na rozszerzenie tego badania jest przeanalizowanie sytuacji osób z niepełnosprawnością związanej z aktywizacją zawodową Polski na tle krajów Unii Europejskiej. Niestety, aktualnie taka analiza nie jest możliwa ze względu na brak dokładnych danych w tej tematyce. Interesujących wniosków mogłoby dostarczyć porównanie działania funduszu PFRON z innymi podobnymi instytucjami w pozostałych krajach Unii Europejskiej.

Literatura

Barczyński, A. (2013). Aktywizacja zawodowa w kontekście wieku osób niepełnosprawnych. *Problemy Profesjologii,* (2), 127-144.

Bartniczak, B. (2012). Państwowy fundusz rehabilitacji osób niepełnosprawnych jako podmiot udzielający pomocy publicznej. *Nauki o Finansach*, *2*(11), 11-21.

Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych. (2022). *Dane na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności* (*BAEL*). Pobrano 2 lutego 2023 z https://niepelnosprawni.gov.pl/p,81,bael

Giermanowska, E. i Racław, M. (2014). Niepełnosprawni absolwenci szkół wyższych – nowy potencjał zawodowy czy narastający problem społeczny. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Sociologica, 50,* 7-26.

Kowalewski, G. (2006). Metody klasyfikacji i porządkowania. W: A. Stanimir (red.), *Analiza danych marketingowych. Problemy metody przykłady* (s. 101-126). Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu.

Kryńska, E. (2013). *Wyniki dotychczasowych badań dotyczących aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych*. IPiPS.

Marszałek, L. (2009). Systemy wsparcia społecznego w procesie rehabilitacji osób niepełnosprawnych. *Seminare*. *Poszukiwania Naukowe,* (26), 201-213.

Namyślak, B. (2015). Zastosowanie metody wzorca rozwoju Hellwiga do badania sektora kultury w miastach wojewódzkich. *Wiadomości Statystyczne. The Polish Statistician, 60*(3), 36-51.

Niepełnosprawni.pl. (2015). *Informator PFRON: Czym jest Fundusz?* Pobrano 2 lutego 2023 z http://www.niepelnosprawni.pl/ledge/x/276194;jsessionid=4690FBEC6936F3DDF8A467AB77C58842

Ostrowska, A. (2009). Niepełnosprawność, rehabilitacja i integracja społeczna osób niepełnosprawnych. W: A. Ostrowska (red.), *Socjologia medycyny: podejmowane problemy, kategorie analizy* (s. 145-171). Wydawnictwo IFiS PAN.

Paluszkiewicz, M. (2015). Prawne pojęcie niepełnosprawności. *Studia Prawno-Ekonomiczne, 95,* 77-98.

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych [PFRON]. (b.d.). *Co robimy*? Pobrano 2 lutego 2023 z https://www.pfron.org.pl/o-funduszu/co-robimy/

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych [PFRON]. (2022). *Sprawozdanie Zarządu PFRON z realizacji Planu Rzeczowo-finansowego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2021 roku.*

Piocha, S. i Nadolna, E. (2009). Zatrudnienie osób niepełnosprawnych jako forma rehabilitacji zawodowej. *Zeszyty Naukowe Wydziału Nauk Ekonomicznych, 1*(13), 127-140.

Rogowska, D. (2021). Wokół wybranych zagadnień aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych. *Zeszyty Naukowe Wydziału Nauk Ekonomicznych, 1*(25), 151-170.

Stec, M. (2008). Ranking poziomu rozwoju krajów Unii Europejskiej. *Gospodarka Narodowa. The Polish Journal of Economics, 225*(7-8), 99-118.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 1997 r. Nr 123, poz. 776)

Walesiak, M. (2014). Przegląd formuł normalizacji wartości zmiennych oraz ich własności w statystycznej analizie wielowymiarowej. *Przegląd Statystyczny, 61*(4), 363-372.

WatchDogPfron. (b.d.). *Czym jest PFRON.* Pobrano 2 lutego 2023 z http://www.watchdogpfron.pl/czym-jest-pfron/

Zając, P. (2021). Formy rehabilitacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami finansowane ze środków PFRON, realizowane przez samorządy w latach 2010-2020. *Polonia Journal*, (14), 142-164.

Application of the Development Pattern Method to Study the Amount of Selected Subsidies from PFRON Funds in the Voivodeships in Poland

Abstract: The subject of this article is the situation of disabled people in Poland in 2021, with a special focus on professional activation. The article describes the definition of disabled people and rehabilitation, with particular emphasis on professional activation. It explains what State Fund for Rehabilitation of Disabled Persons [PFRON]) is and shows what its impact is on the employment of disabled people over the years. The purpose of the article was to create a ranking of voivodeships in terms of support for the vocational activation of people with disabilities. In this regard, a development pattern method was performed using variables related to subsidies for professional activation of disabled people.

Keywords: disabled person, professional activation, PFRON, development pattern method